

Motion till riksdagen

1988/89:N29

av Per Westerberg m. fl. (m)

med anledning av prop. 1988/89:92 om ny
minerallagstiftning m.m.

Inledning

Brytningsvärda malmer och mineraler liksom t.ex. olja och naturgas kan bidra till ett lands välbefinnande. För att kunna dra nytta av dessa tillgångar krävs dels prospektering, dels utvinning. All erfarenhet visar att detta bäst utföres av privata företag.

Lagstiftningen på området måste vara så utformad att privata företag har incitament till att investera i prospektering och utvinning. Förutsättningarna att utvinna mineral är direkt kopplade till naturliga förekomster och dess tillgänglighet. Möjligheterna till övergripande statlig planering är därför begränsade. Givetvis måste gruv-, mineral- och petroleumföretagens markanvändning vägas mot andra intressen. I vissa områden kan värdet av orörd natur motivera att man avstår från exploatering.

Sammanfattning

Regeringen föreslår i propositionen att en ny lag ersätter gruvlagen respektive lagen om mineraltillgångar. Båda dessa lagar tillkom 1974 och ersatte då tidigare lagstiftning. Det är en modern lagstiftning som utformades med hänsyn både till traditioner och moderna krav.

Regeringen hävdar emellertid att nuvarande lagstiftning behöver bytas ut. Bland de motiv som i propositionen på ett mycket oklart sätt anförs återfinns främst:

- Behovet av en samordnad lagstiftning.
- Behovet av att utöka omfattningen till fler mineraler.
- Strukturella brister i den nuvarande lagstiftningen, främst otillräckligt samhällsinflytande.

Vi anser, i likhet med den moderate ledamoten av minerallagskommittén, inte att det föreligger något behov av ny lagstiftning. Det kan noteras att gruvindustrin enligt remissyttrandena inte anser att det föreligger något problem med den nuvarande uppdelningen i två lagar. Konflikter mellan utvinningsrättigheter enligt de två lagarna är huvudsakligen redan reglerade i nuvarande lagstiftning.

Regeringen hävdar att nya ämnen bör omfattas av lagstiftningen. Vi delar den uppfattningen — vissa mineraler som för 10-20 år sedan inte ansågs ha

något kommersiellt intresse är idag värdefulla. Det föreligger dock inget hinder för att nya ämnen införes i de båda lagarna.

Staten har i existerande lagstiftning ett omfattande inflytande över utvinning av mineraler. Regeringens proposition är ett återfall i de tankar på den statliga styrning och planering som varit så viktiga för socialdemokraterna. Propositionen visar att socialdemokraterna inte givit upp tankarna på att förstärka statens ställning i förhållande till enskilda och företag.

Remissinstanserna

Det är anmärkningsvärt att regeringen lagt fram detta lagförslag trots den mycket omfattande kritiken från tunga remissinstanser. Utredningsförslaget (SOU 1986:53—54) får endast stöd av ett fåtal remissinstanser. RRV, SGU, bergmästarna i norra och södra distrikten, högskolan i Luleå, IVA, Gruvföreningen, Jernkontoret, Industriförbundet, Handelskammarförbundet, Bergslagsdelegationen, SGAB, LKAB och Terra Mining menar alla att förslaget är hämmande för utvecklingen av en livskraftig malm- och mineralbrytning. I stort sett samma remissinstanser avstyrker förslaget om att ett enhetligt koncessionssystem skall ersätta nuvarande system.

SGU skriver i sitt remissvar:

SGU anser inte att lagstiftningens utformning idag på något sätt är ologisk eller krångligt uppbyggd. Inmutningssystemet passar för de små och svår-upptäckta svenska malmfyndigheterna och koncessionssystemet för t.ex. ytutbredda mineral, huvudsakligen energimineral, i minerallagen.

Inmutningssystemet stimulerar på ett bättre sätt än koncessionssystemet ett eftersökande av malmer av enskilda, t.ex. mineraljägare, vilket bör uppmuntras. Man måste i detta sammanhang erinra om att ett antal av dagens gruvor byggts upp kring fynd som ursprungligen gjorts av enskilda personer som haft möjlighet att sälja — överlåta rättigheten till lämpligt gruvbolag. Även för gruvbolagens egen prospektering är det till avgjord fördel med inmutningssystemet då det där föreligger ett enkelt, klart samband mellan inmutning och rätten att få utmål. Att eftersträva ett enhetligt system i en bransch där detta tidigare inte ansetts möjligt på grund av geologiska skillnader mellan fyndigheterna i de olika mineralrättssystemen kan SGU inte finna motiverat.

Den statliga myndighet som har att ansvara för att utveckla kunnande om den svenska berggrunden och därmed förbättra förutsättningarna för gruvverksamhet har avgivit ett remissvar som helt tillbakavisar utredningens förslag.

Regeringen borde ha avstått från att lägga fram något förslag till ny lagstiftning. Nuvarande lagstiftning utgör en god grund för malm- och mineralbrytning.

Regeringens förslag kan innebära att det företag som utfört undersökningar och kunnat säkerställa en fyndighet inte med säkerhet får tillstånd att utvinna tillgången. Bearbetningskoncession kan i stället lämnas till annat företag.

Även om regeringen nu hävdar att innehavaren av undersökningskoncessionen i de allra flesta fall också skall få bearbetningskoncession innebär lagförslaget om det förverkligas en osäkerhet som kan medföra minskad

prospekteringsbenägenhet. I framtiden kan lagen komma att utnyttjas för att gynna vissa företag. Erfarenheterna visar inte något behov av att ändra nuvarande förhållanden.

Mot. 1988/89
N29

SGU säger i sitt yttrande:

Den prövning som föreslås för bearbetningskoncession saknar även den grund vad gäller GL-mineral. Ingen utmålshavare, som fått rättigheten utan lämplighetsprövning, har såvitt SGU är bekant missbrukat denna genom att bedriva oseriös gruvdrift. Nuvarande system är självsanerande på grund av de mycket stora kostnaderna i samband med anläggandet av en gruva. Med andra ord kan sägas att alla som lyckas att prestera malmbevis i tillräcklig utsträckning för att erhålla utmål av bergmästaren kan anses lämpliga att handha tilltänkt verksamhet dvs det som gäller idag.

De utmålsägare som inte har ekonomiska eller tekniska förutsättningar att bearbeta fyndigheten kan sälja sitt utmål. Det finns knappast några rimliga skäl för att en utmålsinnehavare hellre skulle låta utmålet löpa ut i stället för att sälja till ett företag med förutsättningar att utnyttja tillgången.

Utvidgning av kretsen lagreglerade mineral

Vi anser att det är motiverat att lagstiftningen utsträcks till fler grundämnen, mineraler och bergarter än vad som gäller för närvarande. Ett flertal remissinstanser har ansett att en sådan utvidgning är berättigad. Detta bör ske genom att tillkommande grundämnen, mineraler och bergarter införs i gruvlagen resp. mineralagen. Utskottet bör vid sin behandling särskilt uppmärksamma att denna uppdelning sker på ett ändamålsenligt sätt.

Vi ansluter oss till SGU:s förslag och föreslår därför att till de i 2 § gruvlagen uppräknade metallerna och ämnena läggs grundämnena litium, rubidium, cesium, beryllium, strontium, sällsynta jordartsmetaller (dvs. lantan, lantaniderna, skandium och yttrium), zirkonium, niob, tantal och platina-gruppens övriga metaller (dvs. rutenium, rodium, palladium och iridium), liksom de industriella mineralerna och bergarterna brucit, flusspat, nefelinsyenit, sillimanitmineral (dvs. andalusit, kyanit och sillimanit), tungspat och wollastonit, liksom diatomit och glimmer, dock endast när dessa två förekommer i sådana särskilda former att de kan användas som insatsråvara i industriella processer.

I § lagen om vissa mineralfyndigheter bör ändras så att den även omfattar fyndigheter av bergarterna och mineralerna diamant, olivin och talk, liksom fyndigheter av fältspat, kvarts, kvarsit, dolomit, kalksten och krita, dock endast när de förekommer i sådana särskilda former att de kan användas som insatsråvara i industriella processer.

Redovisning av undersökningsresultaten

I den nya lagen föreslås att ett företag som utför prospekteringsarbete men som inte finner några utvinningsbara tillgångar skall lämna en redovisning över de utförda undersökningarna till bergmästaren. Det är viktigt att kunskaper om vår berggrund inte går förlorad. Samtidigt är en prospektering en kommersiell verksamhet och det prospekterande företaget får även vid

misslyckade prospekteringsarbeten en kunskap som kan vara värdefull vid senare tillfällen. Därför är det givet att ett prospekterande företag bör ha rätt till undersökningsresultaten.

Samtidigt finns det ett intresse att framtida prospekteringsverksamhet kan underlättas genom att resultaten av tidigare prospektering kan nyttiggöras. Detta talar för att ett enkelt system för att meddela vilka områden som är undersökta inrättas.

Antalet företag som bedriver prospekteringsarbete i Sverige är litet. I första hand bör frivilliga överenskommelser mellan SGU och berörda företag prövas. Visar sig denna väg inte vara framkomlig kan det senare vara rimligt att åter utreda frågan. I nuvarande läge anser vi inte att det är motiverat med lagstiftning.

Det bör ankomma på utskottet att utforma erforderlig lagtext.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen avslår regeringens förslag till minerallag,
2. att riksdagen beslutar om ändringar i 2 § gruvlagen (1974:342) samt 1 § lagen om vissa mineralfyndigheter (1974:890) i enlighet med vad som föreslås i motionen,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om redovisning av undersökningsresultat.

Stockholm den 18 april 1989

Per Westerberg (m)

Nic Grönvall (m)

Gunnar Hökmark (m)

Karin Falkmer (m)

Lars G Ahlström (m)

Stig Bertilsson (m)

Bertil Danielsson (m)

